

X Seminari de gestió ambiental
de la Institució Catalana d'Història Natural

**El Montsec: patrimoni natural
i propostes per a una gestió sostenible**

El cap de setmana de l'11 i 12 de desembre de 2010, va tenir lloc a Àger (la Noguera) un nou seminari de gestió ambiental de la ICHN, en aquest cas centrat en la serra del Montsec. En aquest seminari s'hi van presentar tretze ponències, i s'hi van inscriure 42 persones —tot i que el nombre final d'assistents va ser major— i es va comptar amb la presència de Lluís Ardiaca, alcalde d'Àger, i Vicenç Font, president del Consell Comarcal de la Noguera.

En la sessió de clausura del seminari es va presentar un resum de les principals aportacions dels ponents i es van recollir les opinions dels assistents sobre els diferents punts tractats, cosa que va permetre elaborar aquest document de conclusions.

La recerca com a base per a la gestió

L'objectiu d'aquest seminari era facilitar la trobada d'experts provinents de diferents camps per tal que, a partir dels seus coneixements científics i tècnics, poguessin exposar, debatre i reflexionar sobre el que consideren que és més convenient per a aquest espai natural.

Diversos ponents van insistir en el lligam que hi ha d'haver entre el coneixement, la conservació i la gestió del medi natural, però també van remarcar que és necessari apropar els resultats de la recerca als ciutadans.

D'acord amb l'anterior, es destacaren els punts següents:

- El coneixement com a eina prèvia en tota política de conservació i de gestió del medi natural.
- És fonamental la transmissió dels resultats de la recerca als diferents agents implicats en la presa de decisions per tal que aquestes es prenguin a partir de la millor informació disponible.

Els valors del medi natural del Montsec

Des de les primeres presentacions, es va posar de relleu la situació singular del Montsec dins el context de Catalunya, tant per la seva orientació (E-O), llargària (40 km) i alçària (quasi 1.700 m en els cims més elevats), com per ser el front prepirinenc situat més al sud i un dels límits més clars entre les espècies de distribució mediterrània i europea, fet aquest darrer exemplificat en diferents espècies de la flora mediterrània i de vertebrats.

L'interès del medi natural del Montsec és elevat i van ser molts els exemples presentats: els nombrosos espais d'interès geològic inventariats; les formes càrstiques i la fauna cavernícola que es troba als avencs i a les coves; l'elevada diversitat d'espècies de la fauna i de la flora i l'alt nombre d'espècies protegides que acull; la diversitat d'ambients que s'hi troben (zones rupícoles, boscos singulars com la fageda i l'alzinar amb marfull, rierols del vessant nord d'aigües molt netes, relleixos de les cingleres, etc.); la seva extrema varietat paisatgística (congostos, rius, muntanya, espais agraris, patrimoni cultural, etc.); la singularitat de les seves condicions climàtiques amb favorables repercussions ecològiques i en els usos que hi tenen lloc; l'interès de la zona per a la observació astronòmica en ser l'indret de Catalunya amb un cel més fosc; etc.

Cal remarcar, també, que l'àmbit d'interès d'aquest espai és més ampli que els límits estrictes de la serra del Montsec i que tenint en compte l'àrea de distribució de les espècies i dels elements de més interès, la connectivitat ecològica i paisatgística i l'adopció d'un enfocament ecosistèmic, caldria tractar de manera conjunta el Montsec i els altres espais naturals amb els quals es troba vinculat, com és el cas de la serra de Montclús, la muntanya de Sant Mamet, la Serra Mitjana, etc. També es recorda que part del Montsec està situat dins els límits administratius d'Aragó i que, per tant, s'han de cercar noves vies de col·laboració per superar els dèficits actuals de relació entre ambdós costats.

D'acord amb l'anterior, es estacaren els punts següents:

- El Montsec és un espai d'alt valor en el context català amb un medi natural heterogeni, equilibrat i ben connectat.
- Bona part dels espais de més interès ja gaudeixen d'algun tipus de protecció i també s'hi troba un alt nombre d'espècies protegides.
- La protecció de tipus preventiu atribuïda a aquest espai resulta insuficient, essent necessari avançar cap a un model de gestió més activa i adaptada a les particularitats dels diferents components del medi natural.

Els usos i la gestió sostenible

El model de conservació que sembla més adequat per al Montsec no és el d'una protecció estricta, sinó aquell que vetlli per assolir un equilibri entre els usos que s'hi duen a terme i els requeriments de conservació dels diferents components del medi natural. És en aquest sentit que caldrà una millor ordenació d'usos, canviar alguns hàbits, establir un model de gestió adaptativa, avaluar els resultats de la gestió i, sobretot, garantir que l'ordenació d'usos i la gestió es facin de manera concertada amb la població local i els diferents usuaris.

En les diferents presentacions del seminari, no va semblar que les pressions i les amenaces susceptibles d'afectar els sistemes naturals del Montsec fossin gaire rellevants. Tot i així, es va remarcar que calia fer especial atenció als

canvis que de manera negativa poden afectar la ramaderia i l'agricultura, el destorb que determinats usos públics poden ocasionar en els components del medi natural més sensibles, l'increment de contaminació lluminosa, etc. Pel que fa a possibles nous impactes d'una certa gravetat, es va comentar que també cal estar amatents a projectes d'àmbit català o internacional que moltes vegades no són especialment curosos pel que fa a les seves repercussions a escala local.

Els nous usos existents, alguns dels quals estan prenent cada cop més força i rellevància, com és el cas de l'observació astronòmica, el vol, o en menor mesura, el turisme ornitològic, no semblen provocar impactes importants i en canvi representen oportunitats favorables per al desenvolupament de l'espai.

Durant el seminari es van presentar alguns exemples d'actuacions puntuals que s'han dut a terme i que han estat força reeixides, com el cas dels treballs d'educació ambiental centrats en el paisatge, la regulació consensuada de la pràctica de l'escalada, l'existència de reserves naturals en embassaments, les rutes ornitològiques, etc. Per la seva magnitud i per l'èxit assolit en el camp de la recerca, la formació i la divulgació de la ciència, mereix destacar-se el Parc Astronòmic del Montsec.

En altres moments del seminari també es van comentar diverses iniciatives que caldria endegar. Entre aquestes cal esmentar les propostes de creació de geoparcs, de microreserves per a determinades espècies, de creació de punts d'alimentació per a certes espècies de la fauna, des de necròfags a larves d'insectes, així com la necessitat d'adoptar mesures de recuperació d'algunes espècies de la fauna i de la flora, de millorar les pràctiques forestals, de fomentar el turisme de natura, de promoció de productes agroecològics i amb marca de qualitat, etc.

D'acord amb tot això, es estacaren els punts següents:

- Si bé s'està treballant molt en la promoció social i econòmica de l'àmbit territorial del Montsec, no s'ha prestat tanta atenció a l'aspecte ecològic, el qual és imprescindible per assolir un model realment sostenible.
- El diàleg i la concertació social han d'estar a la base de tota nova política amb incidència territorial i sobre el medi natural.
- Cal més planificació i, especialment, molta més gestió dels diferents components del medi natural i del paisatge.
- Cal avançar en el sentit de compatibilitzar en major mesura la conservació i els usos i les activitats de la zona.

El Montsec, parc natural?

Mentre els ponents van posar de manifest que no n'hi n'ha prou amb l'actual model de protecció preventiva del Montsec basat en el PEIN i la Xarxa Natura 2000 i que es necessita una figura de protecció més consistent, els representants polítics que van estar presents al seminari no només estaven

disposats a debatre la proposta de parc natural sinó que, fins i tot, consideraven que la declaració del Montsec com a parc natural seria un guany en tots els sentits.

La claredat de les idees exposades va permetre insistir més en els objectius de conservació que caldria establir i en el model de gestió que caldria dur a terme, que en el nom d'una nova possible figura de protecció per a l'àmbit del Montsec.

Resumint, el Montsec necessita una figura de conservació del seu medi natural més activa, es digui com es digui, que estableixi un model de gestió que

- **incorpori els resultats de la recerca i la promogui en aquells àmbits en els quals encara és insuficient,**
- **entengui la diversitat i la complexitat del medi natural i de tots els seus components,**
- **planifiqui, desenvolupi, coordini i ordeni els usos que hi tenen lloc i que ho faci de manera participativa i consensuada,**
- **promogui un model de desenvolupament local que contribueixi al manteniment del medi natural i el paisatge,**
- **difongui entre el conjunt dels ciutadans els valors d'aquest espai natural,**
- **passi comptes de manera periòdica dels resultats de la gestió.**

Àger, 12 de desembre de 2010.

Al web de la ICHN s'hi poden trobar les presentacions del seminari que els seus autors han autoritzat posar a disposició pública.

ICHN
Institució Catalana
d'Història Natural